

ارزشیابی

ارزشیابی بخشی از فرایند یادگیری است که در مراحل مختلف آن جاری می‌شود و معلم و دانش‌آموز به‌طور مرتب با آن درگیرند و از یک سو میزان تحقق اهداف را می‌سنجد، و از سوی دیگر به تحقق آن اهداف کمک می‌رساند و دانش‌آموز را به فعالیت‌هایی سوق می‌دهد که او را در رسیدن به اهداف یاری می‌کنند.

بر این پایه ارزشیابی فرایند جمع‌آوری، تجزیه، تحلیل و تفسیر اطلاعات حاصل از به‌کارگیری ابزارهای گوناگون از ابعاد مختلف جریان یادگیری و اتخاذ تصمیمات مناسب آموزشی در جهت اصلاح روش تدریس و ارتقاء پایه تحصیلی یادگیرنده و هدایت این جریان به سوی تحقق بهتر اهداف یادگیری از طریق ارائه بازخوردهای توصیفی مفید و مؤثر است.

ارزشیابی ناظر به یکی از مهمترین ارکان برنامه درسی، یعنی استانداردهای تعیین شده است، بنابراین، ارزشیابی و روش‌های آن، باید ناظر و متناسب با استانداردها و انتظارات آموزشی تعیین گردد، به نحوی که امکان اندازه‌گیری و قضاوت صحیح درباره میزان تغییرات حاصل در دانش‌آموزان، در سه حیطه مفاهیم؛ مهارت‌ها و ارزش‌ها را ممکن سازد.

▲ اصول حاکم بر ارزشیابی

در ارزشیابی برنامه درسی حکمت و معارف اسلامی، اصولی خاص بر انتخاب شیوه‌ها و روش‌های ارزشیابی حاکم هستند که عبارتند از:

۱- شیوه‌های ارزشیابی، علاوه بر تأکید به نتیجه باید متناظر با فرایند یادگیری باشند؛ بنابراین از آنجا که ارزشیابی، بخش جدایی‌ناپذیر تدریس و یادگیری است، باید در شرایط واقعی آموزش، حین انجام فعالیت‌های آموزشی صورت گیرد و شرایط و موقعیت مصنوعی امتحان، نمی‌تواند مجال مناسبی برای بروز رفتارهای واقعی دانش‌آموزان باشد؛ ضمن آنکه چنین شرایطی می‌تواند تشویش و نگرانی زیادی در دانش‌آموزان بابت عملکردی که خواهند داشت و قضاوتی که در موردشان خواهد شد، به وجود آورد. در اینجا تمام فعالیت‌ها و پیشرفت‌های دانش‌آموزان و روندی که آنها طی می‌کنند تا به نتیجه برسند، دارای اهمیت است. هنگامی که ارزشیابی در طول فرایند همراه با تدریس اتفاق می‌افتد و هر لحظه همراه فرایند است، در نتیجه:

الف) معلم اطلاعات دقیق‌تری از دانش‌آموز و عملکرد وی دارد؛ لذا در طول فرایند، اشکالات دانش‌آموز را می‌شناسد و با اصلاح و بازبینی فرایند یاددهی یادگیری، درصدد رفع آن مشکلات تلاش می‌کند؛ به بیان دیگر،

مشکلات دانش آموزان به انتهای فرایند منتقل و موکول نمی شود.

ب) با بازخوردگیری از دانش آموزان، آنجا که اشکال به فرایند یادگیری و انتخاب محتوا و روش تدریس بازمی گردد، معلم با اصلاح محتوا یا روش تدریس درصدد اصلاح فرایند یاددهی-یادگیری برمی آید و بدینوسیله از نتایج آن برای برنامه ریزی رشد حرفه ای معلمان و بهبود برنامه درسی و نظام آموزشی استفاده می شود.

۲- در شیوه های ارزشیابی، استعدادها و توانمندی های فردی دانش آموزان می بایست مورد توجه قرار گرفته و معلم با تقویت این توانمندی ها، درصدد رفع اشکالات و نقاط ضعف دانش آموزان برمی آید. از این منظر در مقام ارزشیابی هر دانش آموز متناسب با ویژگی های فردی خود مورد توجه قرار گرفته و میزان پیشرفت هر دانش آموز با خودش مورد توجه قرار می گیرد. به بیان دیگر میزان پیشرفت هر دانش آموز متناسب با سعی و تلاش خود، با خودش مقایسه می شود؛ در حالیکه در ارزشیابی مبتنی بر نمره، دانش آموزان با یکدیگر مقایسه می شوند و این امر نه تنها موجب اضطراب میان دانش آموزان شده، بلکه میزان پیشرفت و موفقیت هر دانش آموز را به درستی نشان نمی دهد.

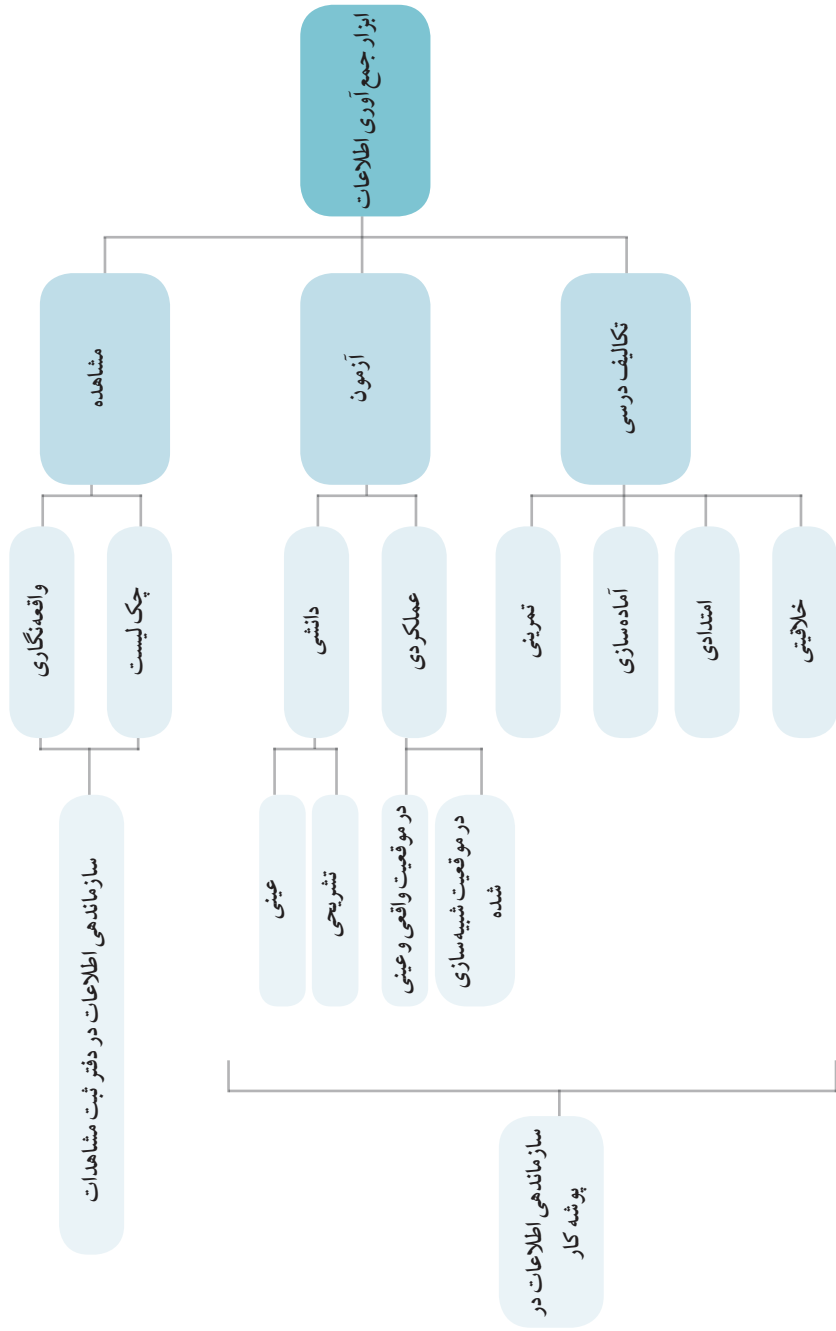
۳- در شیوه های ارزشیابی از آنجایی که به مجموعه اعمال، رفتار و مهارت های دانش آموزان نسبت به موضوع مورد یادگیری در مکان ها و زمان های گوناگون توجه می شود، از نظرات خود دانش آموزان (خود ارزیابی)، دیگر دانش آموزان (همسال سنجی) و والدین ایشان نیز باید بهره مند شد.

۴- شیوه های ارزشیابی، باید متناسب با استانداردها انتخاب شوند و اطلاعات لازم و مناسب را جمع آوری نمایند. بنابراین، ممکن است یک معلم برای یک درس، نیازمند استفاده از روش های مختلفی برای ارزیابی استانداردهای مختلف مدنظر برای آن درس باشد.

۵- ارزشیابی باید در هر پایه و دوره، جامع سه بخش مفاهیم، ارزش و مهارت بوده و یکی را بر دیگری ترجیح کامل ندهد؛ زیرا کسب شایستگی های مدنظر در هر پایه و دوره، منوط به کسب هر یک از سه بخش مذکور بوده و ترک برخی موارد، اهداف آموزشی یا تربیتی را کاملاً تأمین نخواهد کرد.

▲ ابزارهای جمع آوری اطلاعات

ابزار جمع آوری اطلاعات در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی که عمدتاً با نگاه به ارزشیابی مستمر تدوین شده است، در نمودار زیر قابل مشاهده است. استفاده از انواع روش ها و ابزارها می تواند توانایی دانش آموزان، را در بهره گیری از شایستگی های پایه در موقعیت های مختلف، به صورت معنادار منعکس نماید. همچنین با ارائه شواهد متنوع و کافی، امکان قضاوت در خصوص سطح دستیابی دانش آموزان به اهداف برنامه درسی با سهولت بیشتری فراهم می آید.

▲ استانداردهای ارزشیابی

استانداردهای برنامه درسی حوزه حکمت و معارف اسلامی که ارزشیابی میزان تحقق آنها، نشان دهنده میزان تحقق اهداف مورد نظر برنامه درسی این حوزه است، بدین ترتیب است:

▲ جدول استانداردهای ارزشیابی دوره اول ابتدایی

ایده کلیدی	استانداردهای ارزشیابی
خداشناسی	<ul style="list-style-type: none"> - می‌تواند مظاهر ملموس مهربانی، دانایی و توانایی خداوند را تشخیص دهد. - با ساده‌ترین ادله وجود خدا آشناست. - ضمن تلاش برای حل مسائلی که برایش می‌داند که برای حصول موفقیت، باید به خدا تکیه کند. - می‌تواند خوبی‌های ملموس را به خداوند استناد دهد.
راه‌ماشناسی	<ul style="list-style-type: none"> - وحی را به مثابه یکی از منابع معرفت می‌شناسد. - برخی مظاهر ملموس محبت معصوم (ع) را می‌شناسد و رفتارهای متناسب با علاقه‌مندی به معصومان (ع) را از خود بروز می‌دهد. - با مظاهر ملموس اخلاق معصومان (ع) و اسوه‌های دینی آشنا شده و به الگوگیری از آنان علاقه‌مند می‌شود. - آیات ساده قرآن و برخی سخنان ساده معصومان (ع) را می‌شناسد و علاقه دارد به آنها عمل کند. - امام مهدی ع و ظهور او را می‌شناسد و به او علاقه‌مند است.
جهان‌شناسی	<ul style="list-style-type: none"> - با نسبت زندگی دنیوی و اخروی خود آشنا می‌شود. - با تأثیر اعمالش در زندگی اخروی آشنایی دارد. - از طریق تمثیل، وجود معاد را درک می‌کند.
خودشناسی	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی‌های خود را می‌شناسد. - از خداوند با زبان کودکی اش، خواسته‌هایی می‌خواهد.
خودمهارگری و خودسازی	<ul style="list-style-type: none"> - برای کسب فضائل اخلاقی به بروز رفتارهای متناسب با فضائل و برای دفع رذائل اخلاقی به بروز رفتارهای متناسب با ترک رذائل روی می‌آورد. - با پاکیزگی نفسانی خود آشنایی دارد.

احکام و آداب دینی	-ضمن دانستن احکام شرعی (مطرح شده در جدول محتوا) نسبت به انجام آنها اهتمام دارد. -آداب دینی خود را (مطرح شده در جدول محتوا) می شناسد و تلاش می کند آنها را به جا آورد.
تحلیل زمانه و فعالیت دینی	-ضمن آشنایی ساده با آرمان های کشورش، به آنها احترام می گذارد. -با معنای جهاد و روحیه جهادی آشنایی دارد.
چالش های دین و دینداری	-با معنای استقلال فرهنگی آشنایی دارد. -ابتدایی ترین مصادیق آسیب های فضای مجازی را می شناسد. -می تواند برخی راه حل های کاربردی و ساده را در قبال مصادیق آسیب های فضای مجازی به کار گیرد. -از طریق برخی مصادیق علم، درکی ساده از معنای علم دارد.
شناخت حکیمانه هستی و انسانی	-رابطه تأثیر و تأثر میان موجودات مادی (در طبیعت و ساخته های بشری) را کشف کرده، به زبان ساده درباره آنها صحبت می کند. -مشخصات خود و دیگر انسان ها را فهرست کرده و با مقایسه آنها، مشخصات مشترک را از ویژگی های شخصی و صنفی تفکیک می کند. -توانایی ها و استعداد های مختلف خود و اطرافیانش را فهرست کرده و به زبان ساده درباره آنها صحبت می کند. -آثار برخی رفتارهای انسان ها بر محیط زیست و همچنین، تأثیرات محیط و عوامل طبیعی بر زندگی و رفتار انسان ها را در قالب نقاشی یا نمودار به تصویر می کشد. -درباره حواس پنج گانه و چیزهایی که می تواند با حواس پنج گانه آنها را احساس کند (کیفیات محسوس)، گزارش می دهد. -مثال ها و داستان هایی درباره اثر گذاری خلقیات، اعمال و عادت های افراد یا اجتماعات انسانی در تغییر زندگی آنها ذکر کرده، با دیگران درباره آنها گفت و گو می کند. -نسبت به کشف پدیده ها و رویدادهای محیط پیرامون خود حساس و علاقه مند است و درباره چیستی و عوامل پدید آمدن آنها کنجکاوی می کند.
تفکر عاقلانه	-درباره چیستی و چرایی پدیده های محیط پیرامون خود از طریق مشاهده، آزمایش و گفت و گو با دیگران به گردآوری اطلاعات، دسته بندی و تفسیر آنها می پردازد. -اشیاء، افراد و کلمات مختلف را بر اساس معیارهای مختلف، دسته بندی و با یکدیگر مقایسه می کند. -مصادیق یک حکم یا مفهوم کلی را شناسایی می کند. -کلمات، اشیا یا اجزای مختلف یک یا چند اثر هنری را برای ساختن یک اثر، محصول یا کاردستی جدید با یکدیگر ترکیب می کند. -یک ایده، داستان، اثر هنری یا کاردستی نیمه کاره را از مسیری غیر معمول و به صورت خلاقانه گسترش می دهد. -فرآیندی که برای پاسخ به یک مسئله، انجام یک کار یا تولید یک اثر طی کرده را بازنگری کرده و آن را اصلاح می کند یا بهبود می بخشد. -برای یک بازه زمانی متناسب با سن خود، روی یک موضوع یا مسئله تمرکز می کند. -قبل از یک انتخاب یا تصمیم گیری، درباره آن تأمل کرده و نظر همراه با دلایل دیگران را از آنها جویا می شود. -برای انجام شایسته یک کار خوب، به صورت فردی یا گروهی فکر و برنامه ریزی می کند.